

Maria Heiskanen

19.10.2021

Sosiaali- ja terveysvaliokunta (StV)

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan (StV) kuulemistilaisuus 19.10.2021

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle HE 135/2021 vp Hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi arpajaislain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja tulla kuulluksi hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi arpajaislain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi. THL on osallistunut lainsäädäntöhankkeen valmisteluun.

THL toteaa, että esityksessä arpajaislain muuttamisesta on useita kokonaisuuksia, jotka toteutuessaan edistävät rahapelihaittojen ehkäisyä ja vähentämistä. Niiden vaikutus kuitenkin perustuu siihen, miten valtio, Veikkaus ja pelimyyjät edellyttävät, toteuttavat ja valvovat uudistusten toteutumista haittoja ehkäisevällä ja vähentävällä tavalla. THL pitää tärkeänä myös, että toimenpiteitä seurataan ja arvioidaan kattavasti.

Huomioita esitettyihin muutoksiin

Lakiesityksen mukaan kaikkea rahapelaamista tulee koskemaan **pakollinen tunnistautuminen**. Pelaajan rekisteröityminen Veikkauksen asiakkaaksi mahdollistaa erilaisten työkalujen ja pelaamisen hallinnan välineiden käytön. Tunnistautuminen itsessään ei ole riittävä haittoja ehkäisevä toimi, vaan pelaamisen hallinnan välineiden asetustasoinen määrittely on THL:n kannan mukaan syytä tehdä tutkimusnäyttöön pohjautuen siten, että on käytössä sekä pakollisia että pelaajan vapaasti käyttöön otettavia välineitä, esimerkiksi pakollisesti asetettavat tappiorajat ja mahdollisuus asettaa itselleen peliesto. On myös varmistettava, että tunnistautuminen tapahtuu riittävän vahvalla tavalla. THL pitää tärkeänä, että varmistetaan ja valvotaan, että tunnistautumisen myötä kertynyttä tietoa ei ole mahdollista hyödyntää pelaamisen lisäämiseen.

THL kannattaa **rahapelien markkinointiin** esitettäviä uusia rajoituksia ja kieltoja. Merkityksellistä on, missä hengessä Veikkaus lakia tulkitsee ja miten markkinoinnin valvonta toteutuu. Esimerkiksi maltillisuuden vaatimuksen tulkinnanvaraisuuteen on törmätty Ruotsissa, jossa on siirrytty keskustelemaan erityisen maltillisuuden vaatimuksesta. Tiedottamisen ja markkinoinnin välinen ero on myös epämääräinen: esimerkiksi tiedottaminen pakollisesta tunnistautumisesta lisää peliyhtiön ja pelaamisen näkyvyyttä ja voi houkutella ja muistuttaa pelaamaan, jolloin se toimii samalla markkinointina. Haittoja edistävä markkinointi on hallituksen esityksessä määritelty, mikä tuo selkeyttä pelinmyyjille. THL pitää tärkeänä, että etsitään uusia keinoja estää yksinoikeusjärjestelmän ulkopuolisten peliyhtiöiden markkinointia Manner-Suomessa. Riittävän suuri uhkasakko voi vähentää esimerkiksi sosiaalisen median vaikuttajien halukkuutta mainostaa yksinoikeusjärjestelmän ulkopuolisia pelejä.

Maria Heiskanen

19.10.2021

Vedonlyöntipelien markkinoinnin salliminen kanavointitarkoituksessa ei ole haittojen ehkäisyn näkökulmasta kannatettavaa, koska vedonlyöntiin liittyy erityinen pelihaittojen vaara. Yksinoikeusjärjestelmää vahvistavaksi keinoksi on useassa yhteydessä esitetty kanavointia. THL korostaa, että kanavointi on tutkimuskirjallisuuden valossa vaikeasti yhteen sovitettavissa rahapelihaittojen ehkäisyn ja vähentämisen tavoitteen kanssa.

Rahapeliautomaattien sijoittelua ja omavalvontaa koskevat ehdotetut muutokset yhdessä pakollisen tunnistautumisen ja siihen liitettävien työkalujen sekä Veikkauksen rahapeliautomaattien vähentämisen kanssa tuovat mahdollisuuksia rahapeliautomaattien haittojen vähentämiseen, jos lain mahdollistamat keinot otetaan täysimittaisesti käyttöön. THL pitää kuitenkin puutteena, että hallituksen esitykseen ei sisälly rahapeliautomaattien saatavuuden merkittävää vähentämistä. Rahapelien saatavuuden vähentäminen on keskeinen ja tehokas osa rahapelaamisesta aiheutuvien haittojen ehkäisyä.

Lakiesityksen mukaan rahapeliautomaatit tulee sijoitella siten, että haitat ovat mahdollisimman vähäisiä. Haittojen ehkäisyn ja vähentämisen kannalta merkittävää on, millä tavalla tätä toteutetaan. Kirjaus mahdollistaa muutoksia rahapeliautomaattien sijoittelussa haittojen vähentämiseksi, myös rahapeliautomaattien hajasijoituksesta luopumisen eli peliautomaattien poistamisen julkisista tiloista. On kuitenkin huomioitava, että pelisaleissa pelaamiseen liittyy korkeampi pelihaittariski, ja muutokset rahapeliautomaattien sijoittelussa on syytä tehdä kokonaisvaltaisen arvion perusteella. THL pitää tärkeänä, että nyt esitettyjen toimien vaikutuksia seurataan tiiviisti lyhyellä ja pitkällä aikavälillä peli- ja pelaajadataan ja tutkimusnäyttöön perustuen. Tämän tiedon perusteella voidaan jatkossa määritellä lainsäädännössä ja asetuksissa mm. rahapeliautomaattien hajasijoittelusta, pelisaleista, pelikoneiden määrästä, sijoituspaikkojen määrästä ja sijoituspaikoista esimerkiksi sosioekonomisesti haavoittuvilla alueilla tai koulujen tai päihde- ja riippuvuuspalvelujen läheisyydessä. Vaade omavalvonnasta lisää pelipisteiden haltijoiden vastuuta, ja merkityksellistä on, mitä omavalvonnasta määritellään sisäministeriön asetuksessa, sekä miten omavalvonnan toteutumista valvotaan.

THL arvioi, että **Veikkaus oy:n tietojen luovuttamiseen** esitetyt laajennukset ovat edellytys tehtyjen toimenpiteiden ja tilanteen seurannalle ja arvioinnille haittojen ehkäisyn ja vähentämisen näkökulmasta. Pelaaja- ja pelitapahtumakohtainen aineisto mahdollistaa tutkimuksen siitä, millaista kulutusta ja pelikäyttäytymistä erilaisiin pelaamisen tapoihin liittyy ja miten haitallista pelaamista voidaan ehkäistä. Veikkauksen tietoaaineistot täydentävät muuta THL:ssä tehtävää tieteellistä tutkimusta rahapelihaitoista. Stakesissa aloitettiin sittemmin THL:ssä jatkunut säännöllinen väestön rahapeliseuranta ja -tutkimus jo vuonna 2007. On aika vahvistaa tämä keskeinen työ arpajaislaissa THL:n tehtäväksi. THL kerää jatkuvasti tilasto- ja rekisteritietoja suorittaakseen muitakin lakisääteisiä tehtäviään.

Maksutapahtuman käynnistämistä ja toteuttamista koskeva kielto tarkoittaa, että maksupalvelujen tarjoajien tulee estää maksut niiden yksinoikeusjärjestelmän ulkopuolisten yritysten tileille, joiden rahapelien toimeenpanon Poliisihallitus on kieltänyt. Lähtökohtaisesti THL pitää hyvänä toimenpiteitä, joilla pyritään vähentämään rahapelien saatavuutta. Tutkimusnäyttöä

Maria Heiskanen

19.10.2021

maksuestojen vaikuttavuudesta rahapelihaittojen ehkäisemiseen tai vähentämiseen ei kuitenkaan ole. Vaikutus voi olla haittoja ehkäisevä ja painottua erityisesti satunnaisiin pelaajiin.

Ehdotuksessa esitetään sallittavaksi **Veikkauksen tytäryhtiölle yritysten välinen liiketoiminta**, jonka tarkoituksena on myydä pelituotteita ja muita palveluja rahapelitoimintaa harjoittaville yrityksille. THL kyseenalaistaa, miten Veikkaus onnistuu ylläpitämään kahta roolia: toisaalta valtion omistamana erityistehtäväyhtiönä, jonka tehtäväksi on arpajaislaissa määritelty rahapelitoiminnan harjoittaminen siten, että pelaamisesta aiheutuvia haittoja ehkäistään ja vähennetään Suomessa, ja toisaalta toimijana kansainvälisillä rahapelimarkkinoilla, joilla korostuu voitontavoittelu. Pakollisen tunnistautumisen myötä Veikkaukselle kertyy yksityiskohtaista tietoa pelaajien pelikäyttäytymisestä, ja on globaalisti epäeettistä, jos Veikkaus hyödyntää tätä tietoa edistääkseen muiden peliyhtiöiden pyrkimyksiä lisätä ihmisten rahapelaamista.

Esitykset oikean suuntaisia

Hallituksen esityksessä esitetyt muutokset ovat THL:n näkemyksen mukaan oikea suunta kohti vähäisempää määrää rahapelihaittoja, mutta merkityksellistä on, miten kirjaukset käytännössä toteutuvat ja miten rahapelihaittoja yhteiskunnassamme laajemmin ehkäistään ja vähennetään. Haitat koskettavat jopa joka viidettä suomalaista oman tai läheisen pelaamisen kautta. Rahapelihaittojen ehkäisyn kannalta merkityksellistä on, että pelaajat häviävät rahapelaamiseen vähemmän rahaa ja että rahapelituottojen painoarvo suomalaiselle yhteiskunnalle pienenee. Rahapelipolitiikkaa on tärkeää toteuttaa ensisijaisesti haittojen ehkäisyn näkökulmasta ja siten, että rahapelituottoihin ei kohdistu odotuksia. Työ rahapelihaittojen ehkäisemiseksi jatkuu myös tämän uudistuksen jälkeen esimerkiksi rahapelipoliittisessa ohjelmassa, jota valmistellaan sosiaali- ja terveysministeriön asettamassa virkamiestyöryhmässä. THL pitää tärkeänä, että rahapelihaittojen ehkäisy leikkaa läpi yhteiskunnan myös laajemmin esimerkiksi osana ehkäisevää päihdetyötä sekä hyvinvointia ja terveyttä edistävää työtä. On tärkeää myös edistää ylivelkaantumisen ehkäisyä ja rahapeliongelman tunnistamista palveluissa sekä varmistaa laadukkaat tuki- ja hoitopalvelut.

Pääjohtaja

Markku Tervahauta

Johtaja

Tiina Laatikainen